

Тематичний розділ: Статистика

**АНАЛІЗ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ВАЛОВОГО ЗАОЩАДЖЕННЯ В
УКРАЇНІ**

**АНАЛИЗ СЕКТОРАЛЬНОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ВАЛОВЫХ
СБЕРЕЖЕНИЙ В УКРАИНЕ**

**ANALYSIS OF SECTORAL DISTRIBUTION OF GROSS SAVINGS IN
UKRAINE**

Піскун А.В.

аспірантка кафедри статистики

Одеського національного економічного університету

Piskun A.V.

аспирантка кафедры статистики

Одесского национального экономического университета

Piskun A.V.

Postgraduate Student of the Department of Statistics

Odessa National Economic University

Анотація. В статті розглянуто особливості розподілу валових заощаджень по секторам у абсолютному та відносному вираженні в Україні за 2003-2012 роки. При цьому наведена динаміка основних факторів, які, на думку автора, мають безпосередній вплив на формування заощаджень нефінансових і фінансових корпорацій, домогосподарств, державного управління і некомерційних організацій. Наведені рекомендації щодо можливих шляхів активізації процесів заощадження у країні.

Ключові слова: національні рахунки, сектори економіки, валовий наявний доход, валові заощадження, державний борг, валовий прибуток.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности распределения валовых сбережений по секторам в абсолютном и относительном выражении в Украине за 2003-2012 годы. При этом приведена динамика основных факторов, которые, по мнению автора, имеют непосредственное влияние на формирование сбережений нефинансовых и финансовых корпораций, домохозяйств,

государственного управления и некоммерческих организаций. Приведены рекомендации насчет возможных путей активизации сберегательного процесса в стране.

Ключевые слова: национальные счета, сектора экономики, валовой национальный доход, валовые сбережения, государственный долг, валовая прибыль.

Summary. The article describes features of the distribution of gross savings by sectors in absolute and relative forms in Ukraine during 2003-2012. At the same time dynamics of the main factors that, according to the author, have a direct impact on the formation of savings of nonfinancial and financial corporations, households, government and nonprofit organizations is shown. The recommendations on possible ways of activation of the savings process in the country are presented.

Keywords: national accounts, sectors of economy, gross national income, gross savings, national debt, gross profit.

Постановка проблеми. Відповідно до Системи національних рахунків, валовий наявний доход розподіляється на споживання і заощадження. При цьому заощадження при трансформації в інвестиції можуть впливати на економічний розвиток країни. Необхідно знайти ті фактори, які б дали можливість збільшити інвестиційний потенціал секторів економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Статистичним оцінюванням процесів заощадження займаються Милашко О.Г., Моторин Р.М., Карковська В.Я., Підгорний А.З. та багато інших як українських, так і зарубіжних вчених [1-4].

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Більшість вчених при розгляді проблеми заощаджень звертають увагу саме на домогосподарства, вказуючи на те, що вони мають найбільший інвестиційний потенціал. При цьому мало уваги приділяється заощадженням інших секторів і факторів, які їх визначають. Не достатньо при розгляді даного питання використовуються саме офіційні статистичні дані та методи аналізу інформації.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є статистичний аналіз розподілу валових заощаджень по секторах в Україні за 2003-2012 роки.

Виклад основного матеріалу. Система національних рахунків (СНР) – це узгоджений на міжнародному рівні стандартний набір рекомендацій щодо розрахунків показників економічної діяльності у відповідності з чіткими правилами ведення рахунків та обліку на макрорівні, основаними на принципах економічної теорії. СНР дає можливість проводити економічний аналіз, приймати рішення та визначати економічну політику, не залежно від галузевої структури економіки та рівня економічного розвитку країни.

В СНР інституційні одиниці, які являються резидентами даної країни, групуються у п'ять взаємовиключаючих секторів, які складаються із одиниць наступних видів [5, с.2]:

1. Нефінансові корпорації – це юридичні особи, які виконують фінансові операції на юридичній основі та операції зі страхування.

2. Фінансові корпорації – це юридичні особи, які займаються виробництвом товарів і наданням послуг.

3. Органи державного управління, включаючи фонди соціального забезпечення – це унікальні типи юридичних осіб, створені в результаті політичних процесів, які наділені законодавчою, судовою і виконавчою владою в межах даної території. Основними функціями даного сектору являються фінансування товарів і послуг за рахунок податкових надходжень або інших доходів, перерозподіл доходів і багатства за допомогою трансфертів, неринкове виробництво.

4. Некомерційні організації, які обслуговують домашні господарства – це юридичні особи або суспільні організації, створені з метою виробництва товарів і надання послуг, але не з ціллю отримання будь-якого доходу, що вказано в їх статуті.

5. Домашні господарства, відповідно до СНР-2008, «визначають як групу осіб, живуть в одному приміщенні, об'єднують частково або повністю свої

доходи та майно, споживають колективно деякі види товарів і послуг, головним чином, житлові послуги та продукти харчування» [5, с.67].

В сукупності ці п'ять секторів складають всю економіку країни, при цьому кожен сектор можна розділити на підсектори.

За системою для кожного сектору будуються свої рахунки. Серед яких особливе місце займають саме рахунки використання доходу, які характеризують використання секторами наявного доходу на споживання і заощадження. При цьому нефінансові та фінансові корпорації характеризуються відсутністю витрат на кінцеве споживання, а їх чисті заощадження дорівнюють чистому наявному доходу.

Простежимо тенденцію розподілу валових заощаджень за секторами, а саме домашніх господарств, державного управління, некомерційних організацій, фінансових і нефінансових корпорацій [6].

Таблиця 1

Динаміка розподілу валових заощаджень України за секторами за 2003-2012 роки*

Сектори	НФК		ФК		ДУ		ДГ		НКО		Всього	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
2003	36432	49,0	6124	8,2	14861	20,0	16755	22,5	158	0,2	74330	100,0
2004	51049	46,7	14747	13,5	11216	10,3	31627	28,9	612	0,6	109251	100,0
2005	41387	36,5	12308	10,9	12959	11,4	46214	40,8	494	0,4	113362	100,0
2006	53435	42,1	15678	12,3	12791	10,1	44669	35,2	407	0,3	126980	100,0
2007	77247	43,6	27070	15,3	23994	13,5	48497	27,4	409	0,2	177217	100,0
2008	77986	39,4	43192	21,9	22253	11,3	53467	27,1	575	0,3	197473	100,0
2009	56899	37,5	56753	37,4	-44574	-29,4	82184	54,2	484	0,3	151746	100,0
2010	39548	20,0	41534	21,0	-49202	-24,9	164663	83,3	1106	0,6	197649	100,0
2011	36259	17,4	47690	22,9	-3396	-1,6	126487	60,6	1366	0,7	208406	100,0
2012	27802	14,0	15517	7,8	-20713	-10,4	175256	88,2	757	0,4	198619	100,0

*Розраховано самостійно автором на основі офіційних статистичних даних

З наведених даних чітко зрозуміло, що зв'язок між заощадженнями нефінансових корпорацій і ставкою податку на прибуток відсутній. Оскільки ставка в останні роки знижується, що мало б позитивно відобразитися на розмірах заощаджень даного сектору.

Згідно з СНР, до первинних доходів нефінансових і фінансових корпорацій відноситься валовий прибуток (змішаний дохід). Простежимо динаміку даного показника за аналізований період [6].

Таблиця 3

Динаміка валового прибутку (змішаного доходу) не фінансових і фінансових корпорацій України за 2003-2012 рр., млн. грн.

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
НФК	68684	91062	98608	123062	173854	212191	208296	231610	266971	232061
ФК	6207	13151	9469	12400	22220	41376	41759	443302	34512	26519

Порівнявши дані таблиць можна зробити наступні висновки:

— Валовий прибуток не фінансових корпорацій з 2003 по 2008 роки поступово збільшувався, що впливало безпосередньо на обсяги заощаджень даного сектору.

— 2009 рік характеризувався різким зниженням прибутків, в результаті чого сума збережених засобів також скоротилася.

— Період 2010-2012 років можна вважати більш-менш стабільним з погляду отриманих прибутків.

Таким чином, з впевненістю можна сказати, що на розмір заощаджень сектору нефінансових корпорацій вплив має не ставка податку на прибуток, а безпосередньо розмір отриманих доходів (прибутків).

Щодо сектору фінансових корпорацій, то чітко видно пряму залежність між розмірами заощаджень і отриманими прибутками за весь аналізований період. Так у 2010 році фінансовими корпораціями України було отримано максимальний дохід у розмірі 443302 млн. грн., а мінімальний у 2003 році – всього 6207 млн. грн.

Щодо сектору державного управління можна сказати наступне. Починаючи з 2004 року їх частка в загальній сумі національних заощаджень в середньому складала 11% до 2008 року включно та характеризувалася незначними коливаннями. Саме 2009 рік став переломним в даному процесі, оскільки сектор починає не заощаджувати, а навпаки – використовувати збережені засоби. Ця тенденція продовжується й до сьогодні. Це, на нашу думку, адекватна реакція на світову економічну кризу, в результаті якої постраждали не лише країни з перехідною економікою (Україна в тому числі), а й високо розвинути капіталістичні країни. В даному випадку можна прослідкувати зв'язок стрімкого зменшення заощаджень державного управління і динамікою загального (внутрішнього та зовнішнього боргу) України [7].

Таблиця 4

Динаміка загального боргу України за 2003-2012 рр.

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Державний борг, млрд.грн.	66,1	67,7	63,1	66,1	71,3	130,7	227,0	323,5	357,3	399,2
У % до ВВП	24,7	24,7	17,7	14,8	12,3	20,0	34,8	39,9	36,3	36,5

Дані таблиці свідчать, що державний борг в Україні в 2003-2007 роках складав у середньому 67% та характеризувався більш-менш стабільною динамікою. А ось у кризовому 2009 році заборгованість країни різко збільшилася майже в 2 рази та продовжила зростати з кожним роком. Основними причинами збільшення державного боргу являються дефіцит бюджетів, витрати на підтримку національної валюти, фінансування соціальних та інфраструктурних програм тощо. Для України ріст запозичень пов'язаний безпосередньо з неспроможністю фінансування соціальних програм, постійним дефіцитом платіжного балансу країни .

Рівень боргу, який є безпечним для країни та не загрожує дефолтом, фахівці визначають на рівні 35% від ВВП. При цьому згідно з Бюджетним кодексом

України, величина основної суми боргу не має перевищувати 60% фактичного річного ВВП.

Для більшої наглядності побудуємо графік.

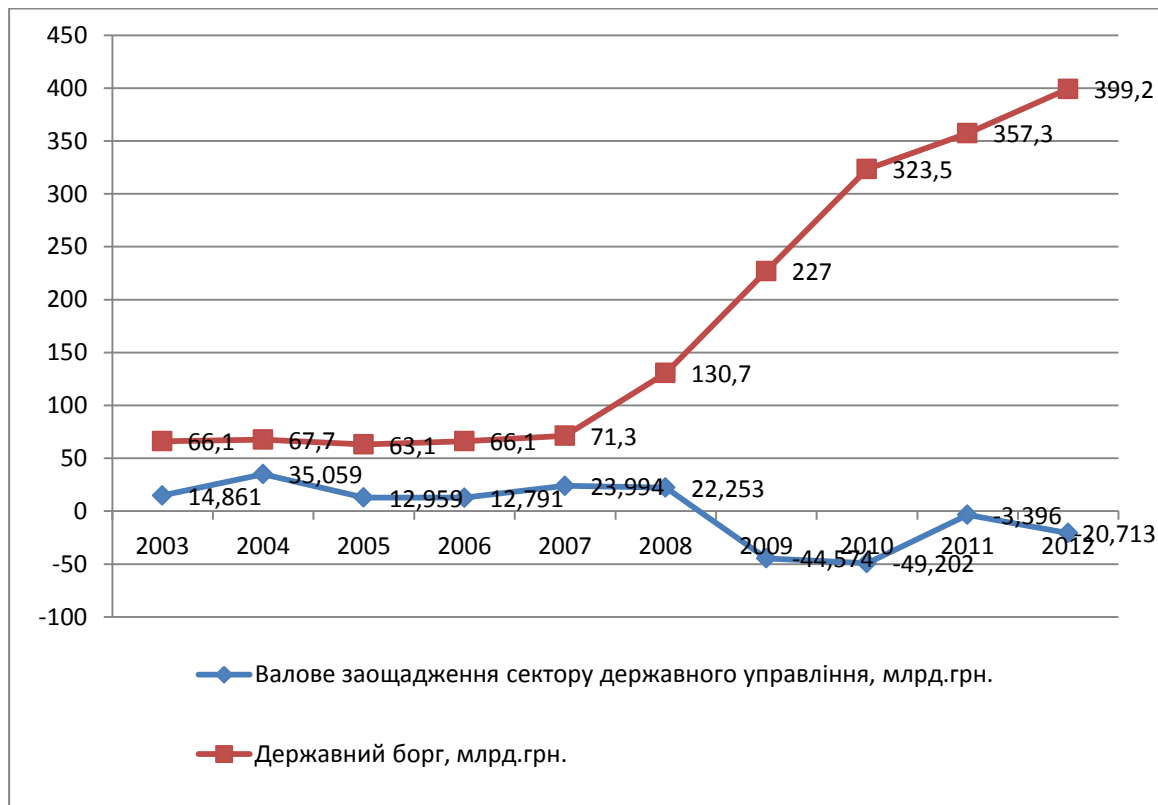

Рис. 1. Динаміка валового заощадження сектору державного управління і державного боргу України за 2003-2012 рр.

Дана проблема цікавила багатьох вчених. Так виникли в сучасній економічній науці модель Харрода-Домара та модель Солоу. Модель Харрода-Домара узагальнює погляди англійського економіста Роя Харрода (1900-1978) та американського економіста Євсея Домара (1914-1997). Дана модель являється неокейнсіанською та розглядає економіку в умовах рівності заощаджень та інвестицій. Відповідно до головної рівності даної теорії, темп росту економіки прямо пропорційний частці заощаджень, чим вона вища, тим при інших рівних умовах повинні бути вищі темпи росту економіки. Теорія вказує на те, що державні заощадження можна використовувати в якості анти циклічного інструменту. Вони, збільшуючи сукупний обсяг заощаджень в економіці, дадуть можливість темпи росту економіки. А державний борг і його збільшення

має протилежну дію, оскільки знижує загальний обсяг створених усіма економічними суб'єктами заощаджень, що зменшує темпи економічного росту.

В роботі «Вклад в теорію економічного росту» Р.Солоу виклав основні положення своєї неокласичної моделі. Відповідно до даної теорії пропорції між капіталом і працею можуть носити змінний характер, темп росту населення і частка заощаджень в сукупному доході незмінні, а держава може прискорювати темпи росту економіки, збільшуючи капіталозабезпеченність праці.

Так на думку Сухарьова А.Н. «в оцінці впливу державних заощаджень на темпи росту економіки модель Солоу можна розглядати для довгострокового періоду часу, а модель Харрода-Домара – для короткострокового (для середньострокового), в якому повинен враховуватися аспект збалансування заощаджень та інвестицій»[8, с.321].

Перейдемо до аналізу заощаджень сектору домашніх господарств.

За аналізований період швидкими темпами зростала частка заощаджень сектору домашніх господарств, так у 2003 році – це 22,5%, а у 2012 році – це 88,2%. При цьому у 2008 році ця частка несуттєво знизилася саме через нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні. Сектор домашніх господарств має найбільш складні й опосередковані зв'язки з іншими секторами, але при цьому саме домашні господарства акумулюють у своїх руках найбільшу частину коштів, які б могли бути використані на відновлення матеріально-технічної бази вітчизняного виробництва, втілення в життя багатьох фінансово-інвестиційних проектів тощо. Аби даний процес залучення заощаджень активізувати на державному рівні, необхідно чітко визначити ті фактори, які мають безпосередній вплив на бажання людей зберігати, а не витрачати свої доходи.

Визначенню та аналізу даних факторів впливу присвячено багато робіт як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Їх розгляду була присвячена одна із статей автора [9].

В результаті розгляду поглядів на проблему заощаджень домогосподарств класиків економічної науки та сучасних дослідників пришли до висновку, що

основні фактори, які впливають на процес заощадження, доцільно вивчати у розрізі двох груп. Об'єктивні – це такі умови, які не залежать від економічного суб'єкта, але впливають на величину, форму та напрями заощаджень; та суб'єктивні – це психологічні та особистісні якості людини.

Суб'єктивні фактори являються якісними показниками, тому не мають відповідних числових характеристик. До них можна віднести зокрема: обережність, розрахованість, бажання кращого, незалежність, заповзятливість, гордість, жадібність, передбачливість.

До об'єктивних факторів, в результаті синтезу поглядів Дж.Кейнса та сучасних національних рахунків, доцільно віднести наступні показники: валовий наявний доход, заощадження домогосподарств минулих років, індекси цін, кредити, надані домогосподарствам, відсоткова ставка по депозитам.

Динаміку даних показників представлено в таблиці [7; 8].

Таблиця 5

Динаміка об'єктивних факторів заощадження домогосподарств України за 2003-2012 рр.

Рік	ВНД, млн. грн.	Ставка по депозитам, %	Кредити ДГ, млн.грн.	Індекс цін, %	Заощадження ДГ, млн..грн.
2005	451241	9,5	35659	113,5	46214
2006	551886	10,7	82010	109,1	44669
2007	735798	11,6	160386	112,8	48497
2008	956375	14,9	280490	125,2	53467
2009	924572	14,8	241249	115,9	82184
2010	1111879	10,9	209538	109,4	164663
2011	1321414	12,8	201224	108,0	126487
2012	1486161	14,9	187629	100,6	175256

Для подальшого вивчення зв'язків даних факторів із заощадженнями домогосподарств будуть побудовані авторегресійні моделі, які дадуть можливість більш чітко говорити про вплив факторів на результативний показник.

Висновки та пропозиції. До 2008 року не фінансові корпорації зберігали більшу частину своїх прибутків, ніж інші сектори національної економіки. Але останні роки заощадження сектору домогосподарств почали стрімко збільшуватися та складати більшу частину валових національних заощаджень. Це свідчить про те, що населення починає відкладати та зберігати все більшу частину своїх доходів. Але при цьому зберігають у неорганізованій формі, тобто не вкладаючи в фінансові інститути та інструменти. Основними причинами відсутності концентрації заощаджень населення у вітчизняних фінансових інституціях, являються:

- 1) відсутність фінансового ринку з недостатнім розвитком фінансових посередників;
- 2) в результаті негативного досвіду в минулому населення не довіряє країні в цілому, а також фінансовим організаціям і посередникам;
- 3) відсутність доступної та зрозумілої інформації щодо фінансових інструментів для домашніх господарств.

Таким чином, для активізації залучення заощаджень домогосподарств в інвестиційний процес владі України необхідно звертати увагу на фіскальну, бюджетну та особливо грошово-кредитну політику.

Список літератури

1. Милашко О.Г. Сучасні тенденції секторального розподілу доходів в Україні // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип. 9/1 (148) / Наук. ред.. І.Г.Манцуров. – К., 2013. – С.48-51.
2. Моторин Р.М. Система національних рахунків: навч. посібн. / Р.М.Моторин, Т.М.Моторина. – К.: КНЕУ, 2001. – 336 с.

3.Карковська В.Я. Трансформація заощаджень в інвестиції національної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / В.Я.Карковська; Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2011. – 31 с.

4.Підгорний А.З. Система національних рахунків: навч.посіб. / А.З.Підгорний, О.Г.Милашко. – Одеса: ОДЕУ, 2009. – 121 с.

5.Система национальных счетов 2008. / Европейская комиссия, МВФ,ОЭСР,ООН, Всемирный банк. – Нью-Йорк, 2012. – 827 с.

6.Національні рахунки України за 2010 рік: статистичний збірник Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

7. www.minfin.gov.ua

8.Сухарев А.Н. Государственные сбережения в макроэкономических моделях экономического роста // Экономические науки: Математические и инструментальные методы экономики. – 2009. – № 7 (56). – С. 318-321.

9. Піскун А.В. Заощадження і фактори які їх визначають // Економічні студії: Науково-практичний економічний журнал. – 2014. – №1 (01). – С.59-63.